

Tariamosios nuosakos skaida: synchroninės morfologijos problemos

ASTA BALČIŪNIENĖ

Klaipėdos universitetas

This article deals with the morphological segmentation of the Lithuanian subjunctive mood forms from a synchronic point of view. The approaches advanced in earlier publications are discussed. The alternative is between disregarding diachronical facts and recognizing one affix *-t-/ -č-* (**tj*), and recognizing two suffixes *-čia-* and *-tų / -tum*, which entails accounting for the facts of allomorphy.

0. ĮŽANGINĖS PASTABOS

Šiandieninėje kalbotyroje nemaža problemų kyla dėl neaiškių kriterijų, kaip atriboti diachroninį ir synchroninį tam tikrų kalbos realių vertinimą morfologijos aspektu. Ypač tas klausimas išryškėjo veiksmažodžio sistemos lygmeniu. Jolantos Vaskelienės straipsnyje (Vaskelienė 2006: 83–93) išsakyta mintis, kad synchroninėje morfologijoje geriau veiksmažodžių 3 asmens kamengalį laikyti galūne, sukelė diskusijas (Ambrazas 2006: 109–110; Holvoet 2006: 112–166). Tai rodo, kad diachronijos atribojimas nuo synchroninės vis dar kelia (bent jau veiksmažodžio sistemoje) tam tikrų tiek dalykinį, tiek ir metodinių keblumų¹. Problemiška ir kai kurių kitų veiksmažodžio

¹ Jeigu laikomasi pozicijos, kad įvykus kamienų perskaidai kamiengalis sutapo su galūne (todėl synchroniškai jis gali būti laikomas ir galūne), tai 3 a. kamienglio nelaikymas galūne yra prieštaraujantis pirmajam teiginiui. Holvoeto mintis, kad veiksmažodžių 3 a. baigmens nelaikymas galūne yra nekorektiškas, nes daiktavar-džių sistemoje grynajį kamiengalį laikome galūne (plg. žmonà, kur *-a* < *-ā < *-eh₂-ø*) rodo, jog nėra vieningos morfologinių reiškinių vertinimo sistemos (Holvoet, 2006: 112–115). Taigi dėl to iškyla tiek dalykinį, tiek ir metodinių keblumų (net ir į morfemų sutartinių ženklų sistemą reikėtų išvesti papildomą ženklą, žymintį kamiengalį, ir skirti kamiengalį reikėtų mokyti jau mokyklose). Beje, atematinių veiksmažodžių

formų morfologinė skaida². Lingvistinėje literatūroje įvairuoja tariamosios nuosakos morfologinis skaidymas, neišspręstas paradigmų kodifikavimo³ klausimas.

Šio straipsnio tikslas — atskleisti tariamosios nuosakos priesagos / priesagų skyrimo ir traktavimo problemas dabartinėje morfologijoje ir pasiūlyti tam tikrus jų sprendimo būdus.

1. TYRINĖJIMŲ APŽVALGA

Tariamoji nuosaka įvairiuose morfologijos darbuose gana išsamiai tiriama: ypač nuosekliai ištirta šios nuosakos reikšmė ir statusas nuosakos kategorijos sistemoje (Holvoet, Judžentis 2004: 76–104; Paulauskienė 1979: 148–153; Paulauskienė 1994: 316–318; DLKG: 342–343; Holvoet 2002: 39–49; Holvoet 2007). Tirti nuosakų raiškos skirtumai ir panašumai lietuvių ir anglų kalbose (Usonienė 2004).

3 a. galūnė *-ti* yra visuotinai skiriama, nors jos funkcijos ir reikšmė yra identiškos tematinio asmenavimo 3 a. baigmeniui. O štai del kamiengalio ir galūnės funkcijų sutapimo kažkodėl iki šiol esama įvairių nuomonių.

² Pavyzdžiui, abejonių kelia nenuoseklus siekinio įtraukimas į veiksmažodžio sistemą. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* (1994: 385; toliau — DLKG) ši veiksmažodžio forma aprašoma, o Aldonos Paulauskienės *Lietuvių kalbos morfologijoje* (Paulauskienė 1994) neminima, nors kiti tarmių faktai fiksuojami. Tarmės yra sudedamoji lietuvių kalbos dalis (jos vartojamos neviešojoje erdvėje), o jų saugojimą užtikrina Kalbos įstatymas, kurio 19 straipsnyje teigama, kad „Valstybė rūpinasi taisyklingos lietuvių kalbos prestižu, sudaro sąlygas saugoti kalbos normas, asmenvardžius, vietovardžius, tarmes“. Todel būtų reikalinga ir tokia lietuvių kalbos gramatika, kurioje būtų nuosekliai pateikiami ir neviešosios kalbos faktai. DLKG tarmių faktai atspindimi, pavyzdžiui, minimos dzükų vartojamos tariamosios nuosakos formos *suptau*, *suptai* (DLKG: 343), tačiau tai daroma nenuosekliai.

³ Šią problemą iškėlė Sergejus Temčinas, teigdamas, kad bendrinėje lietuvių kalboje turėtų būti kodifikuota tariamosios nuosakos paradigma: vns. 1 a. *būčiau*, 2 a. *būtum*, 3 a. *būtų*; dgs. 1. a. *būtume*, 2 a. *būtute*, 3 a. *būtų*. Tokiu būdu palengvėtų ir šios nuosakos morfologinė skaida. Su šia mintimi išties galima sutikti, tik, siekiant kodifikuoti paradigmą, reikia ištirti gretutinių formų, pavyzdžiui, *būtute* // *būtumėte* // *būtumėt*, vartojimo dažnumą bendrinėje lietuvių kalboje. Dabartines lietuvių kalbos tekstyno duomenimis (toliau — LKT), dažniausiai vartojama dgs. 1. a. forma *būtume* (bendras pavartojimo skaičius — 2022, plg. *būtumėm* — 88, *būtumėme* — 9, o dgs. 2 a. *būtumėte* — 300, plg. *būtumet* — 166, *būtute* — 5. Todėl, remiantis dažnumo kriterijumi, kodifikuota tariamosios nuosakos dgs. 2 a. forma greičiausiai turėtų būti *būtumėte* (tvirtai teigti galima tik ištýrus daugiau medžiagos).

Dėl tariamosios nuosakos darybos pamato, vertinant sinchroniškai, sutariama — ji turi bendraties kamieną. O štai dėl darybos afikso visiško aiškumo nėra. Skirtinguose morfologijos tyrinėjimuose yra fiksuojama, kad tariamoji nuosaka turi bendraties kamieną⁴ ir / „galūnes“ (Jablonskis 1997: 83) / „fleksines priesagas“ (Valeckienė 1998: 362) / priesagas (DLKG: 342,) / „nuosakos formantus“ (Paulauskienė 1994: 316), „salygiškai stabilų žymikli“ (*a relatively stable marker*) (Holvoet 2007: 35) / priesagą⁵ (LKG_{II}: 138–140). Tokia terminų įvairovė rodo, kad šios nuosakos darybos ir priesagos ar priesagų (formanto / formantu) skyrimo kriterijai nėra vienodi.

Žinoma, pagrindo kalbėti apie galūnes *-čiau*, *-čia*, *-tumei*, *-tum...*, *-tų* ir t. t. (plg. Jablonskis 1997: 83) nėra. Jablonskio mintis apie galūninę nuosakos darybą nepagrįsta, jei laikomasi nuostatos, kad veiksmažodžiai galūninės darybos neturi. Tad šiuolaikinėse gramatikose ši koncepcija atmesta.

Vis dėlto keletas klausimų dėl minėtų baigmenų kyla. Pirma, ar skiriame vieną, ar kelias tariamosios nuosakos priesagas. Antra, kokią priesagą / priesagas sinchroniškai skiriame, kokios šios morfemos / morfemų ribos.

1.1. Priesagos / priesagų skyrimas

Prieštaravimų dėl tariamosios nuosakos priesagos / priesagų dabartiniuose morfologijos darbuose dar esti nemaža. Ypačapsunkina šios morfologinės skaidos vertinimą tai, kad ši skaida ypač lakoniškai argumentuojama. Apžvelgus pagrindinius tyrinėjimus, išsiskiria iš esmės dvi nuomonės: viena skiria keletą tariamosios nuosakos priesagų (jų skaičius įvairuoja), kita — vieną aptariamosios nuosakos priesagą.

⁴ Žinoma, čia neįtraukiami diachroniniai tyrinėjimai, kuriuose dėstomas istorinis tariamosios nuosakos raidos aspektas — tariamoji nuosaka buvo padaroma iš siekinio (*supinum*), „išplėsto formantu *-b(i)* ir asmenų galūnėmis“ (Zinkevičius 1981: 122–124; plg. dar Dini 2000: 329; Kazlauskas 1968: 385–404; Stang 1966; Endzelynas 1957: 193–194, Holvoet 2003: 39–49 ir kt.).

⁵ Vadovėlyje aukštosioms mokykloms *Lietuvių kalbos morfologijoja* (Jakaitienė, Laigoniaitė, Paulauskienė 1976: 150; toliau — LKM) gana abstrakčiai teigama, kad prie bendraties kamieno pridedamas formantas, kurį „dabartinės kalbos požiūriu ne taip jau lengva skirti — visas formas vienija *t* elemento buvimas“ ir asmenų galūnės.

1.1.1. Išskiriama keletas tariamosios nuosakos priesagų

Aldona Paulauskienė *Lietuvių kalbos morfologijoje* (Paulauskienė 1994: 316) nurodo tokią tariamosios nuosakos asmenavimo paradigmą:

Vienaskaita	Daugiskaita
1. <i>nèš-čia-u</i>	1. a) <i>nèš-tu-me</i> b) <i>nèš-tumé-me</i>
2. <i>nèš-tum-</i> (<i>ei</i>)	2. <i>nèš-tu-te</i> <i>nèš-tumé-te</i>
3. <i>nèš-tu-</i> –	3. <i>nèš-tu-</i> – <i>nèš-tu-</i> –

Morfemos *-čia-*, *-tum-*, *-tu-*, *-tumé-* nurodomos ir kitame šios autorės veikale (Paulauskienė 1979: 149). Čia teigama, esą „istoriškai šis skirstymas nelabai tikslus, bet sinchroniškai kitaip neįmanoma“. Iš šio teiginio nepaiškėja, ar skiriamos kelios tariamosios nuosakos priesagos *-čia*, *-tum*, *-tu* ir *-tumé*, ar jos laikomos vienos morfemos variantais. Beje, argumentų, kodėl sinchroniškai neįmanoma kitaip skirstyti, pateikiama nedaug. Vienas iš jų būtų Žulio pozicija (Žulys 1974, 1988), kad trečiojo asmens iš esmės nėra, ir todėl *-u* negalinti būti neasmensinės formos asmens galūnė, tačiau šis teiginys menkai pagrindžia tokį priesagų skyrimo principą. Atematinė galūnė *-ti* (*ēs-ti*) laikoma galūne, nors ji taip pat reprezentuoja „neasmensinę formą“. Žinoma, argumentas, kad dabartinėje lietuvių kalboje turime tik atematinio asmenavimo reliktus, yra nenuginčijamas, bet tiek formą *kostī*, tiek *nēša* reikia skaidyti ir traktuoti laikantis vienodų principų. Struktūralistinių požiūrių, esą trečiasis asmuo iš esmės yra „ne asmuo“, reikėtų patikslinti. Šiuolaikinėje tipologinėje literatūroje operuojama vadinančia asmens indeksavimo hierarchija (plg. Croft 2003: 156, remiantis Greenberg 1966: 42–44), atspindinčia santikinius žymėtumo skirtumus veiksmažodžio formose užkoduotoje asmens kategorijoje. Ši hierarchija pateikiama tokiu pavidalu:

3 asmuo < 1 asmuo < 2 asmuo

Vadinasi, 3 asmuo yra mažiausiai žymėtas narys, dažnai galintis gauti nulinį afiksą, bet tai nereiškia, kad jis nėra asmens kategorijos narys. Jeigu pripažistame galimybę skirti 3 asmens galūnę apskritai, tai sinchroniškai savita tariamosios nuosakos galūne galėtų būti laikoma arba *-u* (*eī-t-u*) arba nulinė (*eī-tu-*Ø).

I Klausimą, ar Paulauskienė skiria penkias atskiras priesagas, ar pateikia vienos priesagos variantus, sunku atsakyti.

Panaši koncepcija dėstoma Adelės Valeckienės *Funkcinėje lietuvių kalbos gramatikoje*, kur skiriamos trys tariamosios nuosakos „fleksinės priesagos“: -čia-, -tumē- ir -tų- (Valeckienė 1998: 362). Argumentų dėl šių priesagų skyrimo nepateikiama.

Išvardytųjų autoriu teiginiai nepaaiškina ir šių priesagų tarpusavio sąsajų. Jei vertiname priesagas kaip vienos morfemos variantus, tuomet visiškai neaišku, kokiais kriterijais remdamiesi tai galėtume daryti. Skiriant afiksus, pirmiausia reikia atsižvelgti į fonetinį kriterijų (tieki balsių, tieki priebalsių kaita morfemų variantuose galima, bet turi būti dėsninga). O išvardytose priesagose -tu, -čia, -tum, -tumē dėsningos balsių ir priebalsių kaitos ižvelgti neįmanoma. Todėl nėra aiškaus pagrindo jas laikyti vienos priesagos variantais. Kita vertus, jeigu šias priesagas laikome atskirais afiksa, problemiška pagrįsti tariamosios nuosakos žymiklio statusą.

DLKG (342) tariamosios nuosakos priesagų skaičius sumažintas — skirtimos dvi priesaginės morfemos -čia- ir -tum(ē)-, nors nurodoma ir 3 a. priesaga -tų, sutampanti su siekiniu. Toks aiškinimas yra pagrįstas fonetiškai (-tum ir -tų abi < *tun⁶) ir visiškai priimtinis, išskyrus variantą su ē -tumē- (-ē- atsiradimas čia niekuo nepaaiškinamas, nors galėtume tai interpretuoti kaip išplėtimą). Nepaisant to, labiausiai stebina, jog skirtinges priesagos -čia ir -tum(ē)- yra priskiriamos tai pačiai tariamosios nuosakos kategorijai, vienai nepaaiškinus kodėl. Jei manytume, kad tariamoji nuosaka padaroma su skirtingomis priesagomis, būtų problemiška suvokti tariamosios nuosakos darybos sistemą, nes akivaizdu, kad tam tikrą gramatinę kategoriją reiškia pastovūs, tik jai būdingi afiksa⁷.

Axelio Holvoeto monografijoje *Mood and Modality in Baltic* teigiamas, kad tariamosios nuosakos žymiklis -tum- / -tų dedamas prie infinityvo kamieno, o prie jo prisijungia prezento ir preterito galūnės. Atskirai apžvelgiama 1 a. formos su -čiau, sen. lie. -čia, -čio problema (Holvoet 2007: 35), tik taip ir lieka neaišku, ar autorius šiuos baigmenis laiko priesagomis, ar juose dar išskiria ir galūnes.

⁶ Žinoma, morfemoje -tum- priebalsio m atsiradimas vietoje n taip pat turetų būti paaiškintas (apie tai išsamiai rašoma Zinkevičius 1981: 123).

⁷ Tik evidencialumo kategorija neturi būtent šiai kategorijai būdingų afiksų (Holvoet 2004: 107–113). Galime teigti, kad ir liepiamoji nuosaka gali būti reiškiama priesaga -k- (ei-k) ir priešdéliu te- (te-daro), bet tokia situacija pagrindžiama geidžiamosios nuosakos neskyrimu.

Apžvelgus šiuos tyrinėjimus, matyti, kad synchroniniu aspektu ypač menkai argumentuojama vienaskaitos 1 asmens formos skaidos problema (tieka dėl skirtinės priesagos, tieka dėl priesagos ir galūnės ribos skyrimo). Kuo remiantis skiriama šio asmens galūnė *-u*, o ne *-au*? Mažai gilinamas iš vienaskaitos 2 ir 3 asmens formų skyrimo problemą: laikantis minėtos DLKG koncepcijos, abi šios formos formaliai yra be galūnių — nesvarbu, kad 2 a. formai *eī-tum* turime pripažinti nulinę galūnę, o 3 a. forma *eī-tū* jos iš principo negali turėti, nes ją sudaro grynas (supyno) kamienas. Bet tada kyla klausimas, ar formaliai šias formas skiria tik fonetinis priesagos variantas?

1.1.2. Išskiriama viena tariamosios nuosakos priesaga

Yra gramatikos studijų, kuriose sinchroniškai skiriama viena tariamosios nuosakos priesaga (formantas) *-t-* / *-č-* (**tj*) (LKG_{II}: 138; LKM: 1976, 150). Šiuose darbuose iš esmės laikomasi vieningos pozicijos — tai, kas kinta laikoma galūne (plačiau žr. Paulauskiene 1994: 35–36), kas stabilu — sufiksui: „nuo galūnės gramatinės priesagos skiriiasi tuo, kad yra nekintamos“ (ten pat, 35). Žinoma, veiksmažodžio sistemai neįprastu galūniu, pavyzdžiui, *-u* (*eīt-u*), *-umēme* (*eīt-umēme*) skyrimas taip pat yra problemiškas.

Akivaizdu, kad morfologijos tyrinėjimuose nuomonės dėl priesagų skaičius bei dėl jų skyrimo kriterijų įvairuoja. Tad kyla klausimai, kas lemia tokią nuomonę įvairovę, kuris morfologinės skaidos būdas yra racionalėsnis, ar tikrai racionalu atmeti ankstesniuose darbuose teigtą vienos priesagos koncepciją?

2. DIACHRONINIS ASPEKTAS

Viena iš svarbiausių tariamosios nuosakos problemiškos morfologinės skaidos priežasčių greičiausiai būtų šios nuosakos darybos modernėjimas, lémęs nemaža netipiškų variantų atsiradimą lietuvių tarmėse. Taigi sudėtinga šios nuosakos formavimosi istorija yra prisiđeiusi prie tam tikros painiavos dabartinėje morfologijoje.

Kaip žinome, tariamosios nuosakos formų su senuoju formantu *-b(i)-* (*ne nufidetumbiau* AK 56₁₂, *Schwēftumbi* Mž. 19₂₋₃, plačiau žr. Zinkevičius 1981: 122) dabartinėje lietuvių kalboje nebeturime. Kaip tik dėl šio formanto netekimo sinchroninėje morfologijoje siekinio priesagą *-tū* < **tun* tenka laikyti tariamosios nuosakos darybos afiksu. Dėl to problemų nekiltų, nes siekinys néra pagrindinė veiksmažodžio forma, taigi neteigiamą, kad tariamają nuo-

saką pasidarome iš siekinio kamieno. Tam labai neprieštarautų ir istorinis aspektas, nes pasak Holvoeto, su siekiniu identiška forma buvo paimta kaip bazinė forma tariamosios nuosakos asmenuojamosioms 1 ir 2 a. formoms: „the 3rd person must have played an important part in the development of the forms in *-tum* from NON-FINITE to FINITE forms“ (Holvoet 2003: 43). Atrodytų, kad iš bendraties kamieno darant šios nuosakos formas su *-t_u* / *-tum*, išsprendžiami visi klausimai, nes 3 a. formose galima ižvelgti nulinę galūnę⁸, kaip ir būsimojo laiko 3 asmens formoje *eī-s-ø*.

Vis dėlto 1 a. forma su baigmeniu *-čiau* su minėtomis priesagomis fonetiškai nieko bendra neturi. Todėl DLKG, Valeckienės, Paulauskienės, Holvoeto tyrinėjimuose *-čia-* laikoma atskira priesaga. Nors šios priesagos skaidos kriterijai argumentuojami ne visuose darbuose, bet akivaizdu, kad jie perimti iš istorinės lietuvių kalbos gramatikos. Tai yra remiamasi diachronine medžiaga, kurioje teigiama, kad „supletyvinės 1 sg. formos XVI–XVII a. raštuose vartojami trys variantai: *rašyčiau*, *rašyčio* ir *rašyčia*“ (Zinkevičius 1981: 124).

Bet ir diachroniniai tyrinėjimai į visus 1 a. morfoliginės skaidos klaušimus neatsako. Patys svarbiausi aspektai, rodantys daugelio 1 a. raidos aiškinimo hipotezių nepatikimumą, regis, yra šie: (1) ar tokioje nesenoje nuosakos paradigmoje (tai tik rytų baltų kalboms būdinga paradigma) galima laukti supletyvinės formos ir heteroklitinės priesagos, suponuojančios gana archajišką situaciją (lietuvių kalbos veiksmažodžio sistemoje daugiau tokio įvairuojančio 1 a. skyrimo būdo nėra)⁹; (2) kodėl ši priesaga yra *-čia-*, o ne *-č-* (*< *tj*), nes galūnė gali būti paimta ir iš būtojo laiko¹⁰ (kaip žinome, vientisinės nuosakos formos su konkrečiu laiku nesiejamos, t. y. laikais nekaitomos). Būtojo laiko formų poveikį rodytų ir dgs. 1 a. ir 2 a. formų

⁸ Žulys laikosi pozicijos, kad nulinės galūnės skyrimas yra nelogiškas (Žulys 1983: 136–137), bet jei 3 a. įtraukiame į asmenavimo paradigmą, tai tokias formas, kaip *eīt_u*, turime vertinti kaip turinčias nulinę galūnę. Kitaip jos bus sutapatintos su nekaitomomis formomis, pavyzdžiui, *auš-ant*, *auš-ti*. Žulio siūlymas 3 a. asmens formas laikyti morfologiškai neskaidomomis (žr. ten pat) praktikoje taip ir neprigijo.

⁹ Chr. Stango nuomonė esą ši 1 a. forma esanti pirmykštė daiktavardžio forma taip pat ne ką tepaiškina aptariamosios formos skirtumą nuo kitų asmenuojamujų formų (Stang 1966: 252).

¹⁰ Beje, kad *būčiau* tipo forma (jsigalėjusi bendrinėje lietuvių kalboje) turi preterito galūnę teigia ir Zinkevičius (1981: 124; 1987: 222–223), Kazlauskas (1968: 401) ir kt.

ilgesnių galūnių variantai *rašytum-ēme* ir *rašytum-ēte*, kuriose -ē- veikiausiai irgi iš preterito, plg. ir vns. 2 a. ilgesnę galūnę *rašytum-ei* (plg. būtojo laiko formas *rāšēme*, *rāšete*, *rašeī*). Greičiausiai šios ilgesniosios tariamosios nuosakos formų galūnės paradigmą papildė vėliau ir buvo įsivestos pagal preterito formų darybos modelį. Tai ne tik paremia 1 a. galūnės -au skyrimą, bet ir kelia abejonių dėl priesagos *-tumē*, nurodomos kai kuriuose minėtuose morfologijos darbuose, pagrįstumo.

Jeigu pripažintume, kad 1 a. galūnė gali būti -au (tarmėse, vertinant sinchroniškai — -a (*eičia*), ar net nulinę (*eič'*)), tai verta pamästyti, ar sinchroniškai nebūtų aiškiau skirti vieną tariamosios nuosakos priesagą -t- ir jos fonetinį variantą -č- (< **tj*).

Siekinio priesagą *-tū* < *-*tun*, žvelgiant iš dabarties pozicijų, taip pat būtų galima skaidyti, nes sinchroniškai tariamają nuosaką darome iš bendraties, o ne iš siekinio (tad kodėl vieną dalyką galime aiškinti sinchroniškai, kito — jau nebe). Šiuo atveju sasajų su tariamosios nuosakos istorine raida nėra, bet synchroninis vertinimas gali nesutapti su diachroniniu¹¹. Pasirinkus šį kelią, neberekėtų tariamosios nuosakos darybos sistemoje ižvelgti dviejų skirtinės priesagų, kas net ir istoriškai sunkiai paaiškinama. Tuo labiau vertinant sinchroniškai, sunku įsivaizduoti, kaip dvi ar daugiau skirtinės priesagų gali būti tos pačios gramatinės kategorijos asmenavimo paradiagoje.

Žinoma, argumentas, kad tokį galūnių, kaip -u, lietuvių kalbos veiksmažodžio asmenavimo sistemoje nėra, yra svarus, bet juk asmenavimo sistemoje nėra ir heteroklitinių priesagų. Taigi sinchroniškai skiriant tariamosios nuosakos priesagą -t/-č- (< **tj*), būtų paprastesnis tariamosios nuosakos darybos ir atpažinimo procesas. Žinoma, tai nereiškia, kad turėtume atsisakyti istorinės gramatikos. Siūloma, tik šiuos lygmenis griežčiau atriboti.

Kitas kelias, griežtai neatmetantis diachroninio vertinimo, galėtų būti toks — tradiciškai skirti dvi šios nuosakos priesagas: -čia- ir -tū/-tum-. Tokiu atveju reikėtų argumentuoti, kas skiria vns. 2 a. ir 3 a. formas, o sinchroniškai tai padaryti yra sudėtinga. Matyt, būtų neišvengiamą formoje *eī-tum* ižvelgti nulinę galūnę, o formoje *eī-tū* — grynaži siekinio kamieną. Laikantis

¹¹ Pavyzdžiui, teigiamo, kad siekinys padaromas iš bendraties kamieno, nors istoriškai bendratis naujesne už siekinį (žr. Zinkevičius 1981: 163-164). Tad apie tai, kad siekinys turi bendraties kamieną (vertinant diachroniškai) negalėtume kalbėti, nors net istorinėje gramatikoje rašoma, kad „siekiniai <...> yra sudaryti iš infinityvo kamienų“ (Zinkevičius 1981: 162).

šios pozicijos, tektų pakoreguoti mokyklų vadovėlius, įvedant kitokią tariamosios nuosakos skaidą, nes synchroninė morfologija turėtų remtis vienodais principais.

SUTRUMPINIMAI

- DLKG — *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, red. Ambrazas, V., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994.
- LKG_{II} — *Lietuvių kalbos gramatika*, T. 2, red. Ulvydas, K., Vilnius: Mintis, 1971.
- LKM — *Lietuvių kalbos morfologija*, Jakaitienė, E., Laigonaitė, A., Paulauskienė, A., Vilnius: Mokslas, 1976.
- LKT — <http://donelaitis.vdu.lt/>

LITERATŪRA

- AMBRASAS, V. 2006: Apie naujas veiksmažodžių 3 a. galūnės paieškas. *Acta linguistica Lithuanica* 55, 109–110.
- CROFT, W. 2003: *Typology and Universals*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- DINI, P. U., 2000: *Baltų kalbos. Lyginamoji istorija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- ENDZELYNAS, J. 1957: *Baltų kalbų garsai ir formos*. Vilnius: Politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- GREENBERG, J. 1966. *Language universals, with special reference to feature hierarchies*. The Hague: Mouton.
- HOLVOET, A. 2003: Notes of the development of the Lithuanian and Latvian conditional. *Linguistica Baltica* 10, 39–49.
- HOLVOET A., JUDŽENTIS A. 2004: Nuosakos kategorijos struktūra. In HOLVOET A., SEMENIENĖ L., red., 2004, 77–104.
- HOLVOET A., SEMENIENĖ L., red., 2004: *Gramatinės kategorijų tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

- HOLVOET, A. 2006: Dėl galūnių ir kamiengalių. *Acta Linguistica Lithuanica* 55, 112–115.
- HOLVOET, A. 2007: *Mood and Modality in Baltic*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- JABLONSKIS, J. 1997: *Lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- KAZLAUSKAS, J. 1968: *Lietuvių kalbos istorinė gramatika*. Vilnius: Mintis.
- PAULAUSKIENĖ, A. 1979: *Gramatinės lietuvių kalbos veiksmažodžio kategorijos*. Vilnius: Mokslas.
- PAULAUSKIENĖ, A. 1994: *Lietuvių kalbos morfologija. Paskaitos studentams*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- VASKELIENĖ, J. 2006: Dėl esamojo ir būtojo kartinio laiko dalyvių bei padalyvių darybos ir morfeminio skaidymo. *Acta Linguistica Lithuanica* 54, 83–94.
- STANG, Chr. S. 1966: *Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen*. Oslo etc.: Universitetsforlaget.
- USONIENĖ, A. *Modalumas anglų ir lietuvių kalbose: forma ir reikšmė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- VALECKIENĖ, A. 1998: *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- ZINKEVIČIUS, Z. 1981: *Lietuvių kalbos istorinė gramatika II*. Vilnius: Mokslas.
- ZINKEVIČIUS, Z. 1987: *Lietuvių kalbos istorija II. Iki pirmųjų raštų*. Vilnius: Mokslas.
- ŽULYS, V. 1974: Trečiojo asmens néra. *Kalbotyra* 25.1, 83–92.
- ŽULYS, V. 1983: Dar dėl veiksmažodžio trečiojo asmens reikšmės. *Baltistica* 19.2, 133–144.

Asta Balčiūnienė

Klaipėdos universitetas

Baltų kalbotyros ir etnologijos katedra

Herkaus Manto g. 84, LT-92294 Klaipėda

balciunieneasta@nkm.lt